

УДК 398.8(=161.1):[271.4(477)-725:355]18/19(092)
DOI <https://doi.org/10.15407/nz2019.04.944>

СЕМЕН ШПІЦЕР: ДУШПАСТИРСЬКА СТЕЗЯ ТА ФОЛЬКЛОРИСТИЧНІ ЗАЦІКАВЛЕННЯ

Галина КРАВЦОВА

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3774-1481>

кандидат філологічних наук,

молодша наукова співробітниця,

відділ фольклористики,

Інститут народознавства НАН України,

проспект Свободи, 15, 79000, м. Львів.

e-mail: galynamagas@gmail.com

С. Шпіцер — духівник української греко-католицької церкви, капелан Українських Січових Стрільців. Після закінчення служби був парохом, спричинився до поширення національно-патріотичних ідей серед селянства. Належав до когорти української інтелігенції, високо цінував усну народну творчість. Збереглася рукописна збірка пісень, які він зафіксував на початку ХХ ст. на теренах своєї малої Батьківщини. При цьому використовував такі наукові приписи, як: паспортизація, точність тексту, збереження мовних особливостей.

Мета статті: розглянути священничу діяльність Семена Шпіцера крізь призму національно-патріотичного гарту й проаналізувати його фольклористичний здобуток. Об'єктом дослідження є результат фольклористичних зацікавлень С. Шпіцера — збірник народнопісенних творів, а предметом — їх поетичний вимір. Досліджено жанрову приналежність записаних пісень та їх поетику, продемонстровано місцеву специфіку та зв'язок із загальнонаціональною традицією. Таке вивчення зібрань з локальних осередків є актуальним, адже демонструє особливості регіональних фондів, що є необхідним для збагачення площини порівняльних фольклористичних студій. Джерельною базою пропонованої статті стали розвідки про життєвий шлях С. Шпіцера та його рукописна збірка.

Ключові слова: священник, капелан, народні пісні, поетика, мотив.

Galina KRAVTSOVA

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3774-1481>

Candidate of Philology

Junior research folklore department

of the Institute of Ethnology of the National Academy

of Sciences of Ukraine,

15, Svobody ave., 79000, Lviv, Ukraine.

e-mail: galynamagas@gmail.com

SEMEN SPITZER: DUSHPASTER PATH AND FOLKLORISTIC INTERESTS

The article reviews the priestly activities of Semen Spitzer, analyzes his folklore achievements, collected Ukrainian folk songs scrutinized genre variety of the handwritten collection and poetics of the presented works, their connection with the national tradition and local specificity.

S. Spitzer — a priest of the Ukrainian Greek Catholic Church, who served as part of the Austrian army, was a chaplain of the Ukrainian Sich Riflemen. After the service, he worked as a priest in the village of Solukiv, participated in propagation of national-patriotic ideas among the villagers. He belonged to the cohort of the Ukrainian intelligentsia, highly appreciated oral folk art and rooted for its preservation. In the Rylsky Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology National Academy of Sciences of Ukraine has preserved a manuscript collection of songs recorded by S. Spitzer on the territory of his minor homeland. Withal, he used such scientific standards as passportization, accuracy of the text, the preservation of dialects features.

It is noted that among the songs recorded by Spitzer, the greatest number of records are songs and ballads of soldiers. The first key themes are the themes of love, homeland, death. They are revealed through the appropriate motifs: «a girl throws a wreath on the water, a soldier tries to catch him», «a girl writes a letter to her beloved», «a soldier promises a girl to marry her», «the soldier forgets the mother's will», «the soldier remembers the mother and asks for her forgiveness», «the soldier dies», «there is no one to bury the deceased», «the raven pecked out eyes of deceased soldier», «the soldier leaves the horse» and so on.

Collected ballads are variations of well-known songs about the poisoning of a son and daughter-in-law, the husband's murder of the wife initiated by the mother, a "troysilla", the villager murder by reason of a landowner girl love, a love spell of a man and his death as a consequence, etc.

The collection also contains samples of the family cycle, in which the key motifs are: «young people compete for a girl», «the husband does not love his wife», «the young wife being sad», and the socially domestic layer is «an orphan being sad because he has no family».

Keywords: priest, chaplain, folk art, poetics, motive.

Вступ. На зламі XIX—XX ст. значну роль у збереженні української культури в Галичині відігравали греко-католицькі священники. Душпастирі не лише були проповідниками християнства серед народу, дбали про чистоту людських душ, а й здійснювали активну просвітницьку діяльність, ревно берегли українське слово, національний код, вклали в усну народну творчість. Саме вони часто були завзятими записувачами фольклору, сподвижниками налагодження сітки інформантів, медіаторами між сільськими талановитими виконавцями та міською науковою спільнотою. Виняткової ваги діяльність греко-католицьких священників набрала в першій половині XX-го ст. (і далі аж до сьогоднішніх днів), коли вони взяли на себе ще й місію плекати патріотизм й надавати духовну підтримку учасникам українського національно-визвольного руху. Як слушно зауважив В. Марчук, виховна і просвітницька діяльність Української церкви в часи національно-визвольних змагань народу завжди позитивно відбивалася на боездатності армії [1, с. 408]. Духівники самовіддано виконували зобов'язання, ризикуючи власним здоров'ям і навіть життям: «Це були справжні герої, вірні друзі своїх стрільців, які з'являлися всюди там, де треба було їм подати добре слово чи навіть особистий приклад», — наголошував Л. Шанковський, колишній старшина УГА [2, с. 320].

Одним із таких капеланів був отець Семен Шпіцер зі Стрийщини. Доля цього греко-католицького священника, доросле життя якого припадає на першу половину XX-го століття, пов'язана із служінням Богові та Україні. Разом з тим, він, як представник істинної української інтелігенції, високо цінував народнопісенну скарбницю і вболівав за її збереження. До нас дійшла рукописна збірка пісень, які зафіксував С. Шпіцер на теренах своєї малої Батьківщини [3]. Паспортизація, точність тесту, збереження мовних особливостей — це ті наукові приписи, яких дотримувався збирач.

Актуальність теми статті полягає в тому, що це перше дослідження фольклористичного здобутку С. Шпіцера. Необхідність розвідки зумовлена, поперше, тим, що його кількісно небагатий рукописний збірник є цінним для науки, бо містить повні варіанти пісень. По-друге, представлені твори марковані локальною специфікою, що додає їм вартості серед зразків з інших джерел. Представлення таких збірок

в наукових виданнях на часі, оскільки регіональне вивчення фольклорної традиції належить до першочергових завдань сучасної української фольклористики, сприяє вирішенню низки завдань (допомагає визначити ареал поширення того чи іншого явища, показати стан побутування жанрів, виявити специфічні риси в уснословесних локальних комплексах, простежити зміни у фольклорній культурі окремих місцевостей, здійснити масштабний порівняльний аналіз тощо).

Мета статті: розкрити питання ролі С. Шпіцера, як душпастиря з виразними національно-патріотичними поглядами, розглянути українські народні пісні у його записах. *Об'єктом* дослідження є зразки усної народної творчості, представлені у збірці записувача-аматора, *предметом* — їх поетична орнаментика, місце у загальнонаціональній фольклорній системі.

Постать священнослужителя С. Шпіцера однозначно заслуговує на ґрунтовне дослідження. Якщо про його мирське і священниче життя написано кілька розвідок, зокрема «Душпастирські стежки» В. Шпіцера [4], «Родина Семена Шпіцера служила і служить Україні» С. Гринчишина [5], то про фольклористичний здобуток є лише енциклопедична стаття у «Фольклористичній енциклопедії» [6, с. 773].

Основна частина. Шпіцер Семен Степанович — український греко-католицький священник, капелан, поет, збирач фольклору. Народився 1879 р. у с. Нижня Лукавиця Стрийського р-ну Львівської обл. Навчався у сільській початковій школі, з 1892 р. — в Стрийській гімназії. Саме там, на думку В. Шпіцера, юнак почав чітко усвідомлювати себе українцем: «Посилення українства, зростання національної свідомості, жертвна праця передових стриян-українців позитивно позначалися на світогляді гімназистів. Семен не тільки старанно вчився, але й переймався новими ідеями, починав розуміти, що українське на рідній землі повинно брати верх, а не прислужувати зайдам» [5]. Далі — судії у Руській католицькій духовній семінарії, де одним із однокласників був А. Бандера — батько С. Бандери, племінник о. А. Білецького (згодом і їхні діти навчалися разом у Стрийській гімназії). 1906 р. С. Шпіцер висвятився на душпастиря. Працював парохом у с. Буцики (Гусятинського р-ну, Тернопільської обл.), Гумніська (Буського р-ну, Львівської обл.), Манаїв (Зборівського р-ну, Тернопільської обл.). 1916 р. мобілізований на вій-

ськову службу в австро-угорську армію. Новоприбулому видали надруковане старослов'янською мовою Євангеліє, опубліковане 1788 р., і відправили до піхотного полку № 55 душпастирем греко-католицьких воїнів. Більше року він був капеланом Українських Січових Стрільців, заслужив звання майора, державні відзнаки. Наприкінці 1917 р. під час бойових дій отримав важке поранення у груди та хімічне отруєння газом. Відтак переніс складну операцію, після одужання відбув до Праги в центр вищого військового духовництва. У повоєнні роки опікувався парафією у с. Солуків (Долинського р-ну Івано-Франківської обл.). Одержав крилошанські відзнаки та став містодеканом Долини, а згодом — Долинським деканом. Тут священник активно працював, щоб підняти рівень духовності, національної свідомості селян [7, с. 326], вніс свою лепту на громадсько-патріотичній ниві: за його ініціативою й під його керівництвом була побудована резиденція для громадських потреб українців; в роки штучного голодомору він проводив церковні акції, правив служби Божі за голодуючих і вмираючих, виголошував промови з інформацією про генцид, збирав пожертви для знеможених голодом.

Ще замолоду С. Шпіцер усвідомлював вагу вияву духовної сили народу — усної народної творчості, розумів необхідність запису сакраментального. Таким чином, він увійшов в історію української фольклористики як збирач фольклору Стрийщини (зафіксовані матеріали знаходяться в архівних наукових фондах рукописів та фонозаписів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України [3]). Народнопоетичну творчість почав збирати, навчаючись у старшому класі духовної семінарії. Його записи, які збереглися в архіві, охоплюють пісенну традицію двох населених пунктів Стрийського р-ну — Лукавиця Нижня та Нинів Долішній (сусідні села). Тексти (24 зразки) паспортизовані: «співала: Парашка Мариній», «записав: богослов Семен Шпіцер», «село: Лукавиця Нижня, п.: Стрий». Вказані інформанти: Парашка Мариній, Катерина Шпіцер, Ганна Шмігельська, Анна Росипець, Маланка Семіла. До текстів подано коментарі (зокрема, пояснення топонімів: «Семегинів — село коло Стрия», «Жулин — село коло Стрия», «Дулби — село над рікою Стрий»; класифікація жанрів — «Співанки колискові», «Дума»; тематика твору — «Смерть козака»). Знаково, що лівова частка

зафіксованих пісень — жовнірські, мотиви яких стануть особливо близькими С. Шпіцеру через кілька років. Це, зокрема, такі твори, як: «Ой у поли берега стояла», «Червона калино, чом не процвітаєш?», «У лузі калина», «Ой продавай, мати, конь вороного», «Широко-глибоко в Дунаю», «Посію я руту-круту», «Із-за гори високої».

Взагалі, тематика жовнірських пісень охоплює різноманітні грані родинного та соціального побуту. Твори, пов'язані зі службою, здебільшого просякнуті журливими мотивами, що відображають важке життя в казармі, «бідування» жовніра на чужині, тугу за рідним домом, родиною та коханою. Аналогічне тематико-мотивне тло притаманне й відповідним пісням у записах С. Шпіцера. У кількох зразках драматизм зображуваного підсилюється темою смерті, увиразнюється мотивами «жовнір помирає» («Плаче жовнір, плаче чорними очима, вечоронька вже на столі, а смерть за плечима»), «нема кому поховати тіло, відплакати» («Умер жовнір, умер, ой лежить він сміло, нема кому поховати жовнірское тіло»), «ворон викльовує очі покійному» («Ворон прилітає, в головах сідає, очі чорні видзьобує, кістки розношає»). Зафіксовані жовнірські пісні мають спільні риси із відповідними козацькими: наявні типові формули прощання з життям, розмови з тваринами-вісниками смерті, образи-символи жита, червоної китайки («Ой, на горі жито, там жовніра вбито... І червонов китайочков оченька накрито») та коня. Останній у пісні «Ой продавай, мати, конь вороного» має специфічне додаткове смислове навантаження — виступає не просто посередником між світом живих і «тим світом», а й своєрідним уособленням самого парубка-жовніра:

*Ой, вставай, миленький,
Та й мій милесенький,
Ходить-блудить по гороньці
Твій кінь вороненький.
Нехай же він блудить,
Нехай же віщує,
Най поверне до дівчини,
Ніч переночує. [3, арк. 31]*

В іншій пісні («У лузі калина») смерть жовніра показано крізь призму традиційної предикативної пари: не виконати умову/обіцянку (у цьому випадку — ослухатися матері, що ще й підсилюється образом Господа) = постраждати. Сюжетна канва

містить такі вузлові складові: вдова народжує сина-жовніра; «научає», щоб завжди пам'ятав про Бога в дорозі; жовнір не забуває про Бога, а Господь у свою чергу дарує йому здоров'я; жовнір починає пити і забуває про Господа, Він не допомагає на війні; жовнір просить прощення у матері, плаче, вмирає.

Викликає інтерес поезика твору про загибель жовніра у водах Дунаю («Посію я руту-круту»). Як відомо, цей гідронім є універсальним образом й означає усю водну стихію [8, с. 97; 9, с. 75], також часто пов'язаний із шлюбною тематикою. Логічним виглядає його використання у пісні, адже вона має багато спільного із весільною пісенністю: наявні сакраментальні рута, вінок, «сама молода»; мотиви «дівчина пускає вінки на воду», «парубок (жовнір) стрибає у Дунай, щоб рятувати дівчину». Заслугує на увагу розмова жовніра з конем, його прохання — «Ой не кажи, ворон-коню, що я сі втопив, лише кажи, ворон-коню, що-м сі оженив» та подальша кумуляція, перелік елементів персонажної системи весільної традиції: «Були в мене за світлоньок круті береги, були в мене за старости чорні щупаки, були в мене за дружбове з моря раки, була в мене за сватоньки дрібна рибочка, була в мене за музики на воді троста, була в мене за миленьку тихая вода» [3, арк. 42—43].

Цікавими є мотиви зафіксованих жовнірських пісень про взаємостосунки військових з дівчатами. Так, у пісні «Червона калино, чом не процвітаєш?» наявні сюжетотворчі елементи «дівчина пише листа жовніру», «жовнір приїжджає до дівчини та обіцяє одружитися». Особливого емоційного напруження творові надають вплетені мотиви «дівчина хворіє» та «родина цурається дівчини»:

*Ой увійшов до світлоньки, дівчина хорує,
Прийшов до дівчини — сердечно цілує.
Цілувала-би тьм лихая година,
Вже сі мі зрікає цілая родина.* [3, арк. 10—11]

При цьому типовим для народної лірики й влучним у контексті конкретної пісні є порівняння самотньої дівчини в тузі із калиною, яка «не процвітає». Для неї так само, як для калини, закладений природою період цвітіння/дівування та плодоношення/народження дітей. Характерно, що твір збагачений універсальними фольклорними поетичними константами: «червона калина», «молода дівчина», «вороний кінь», «золоте сидельце».

Зразки традиційної фольклорної поезики наявні і в піснях із рукопису, у яких стрижневими виступають мотиви «жовнір ночує у дівчини» («Ой у поли бере-за стояла»), «жовнір зводить дівчину» («Широко-глубоко в Дунаю»). Зокрема, епітети: у дівчини — «личко рум'яне», «віночок золотий»; у жовніра — «ясна збруя», «ворон-кінь». Типово, що у вказаних творах трапляються сакраментальні еротичні конотації: «Ой мій ти коник стайні не застоїть», «Уставай, дівчино, не лежи, попаси коника на межі», «Як би я молода вставала, коли я віночка не мала. Стратила-м віночок золотий через тебе, гультаю молодий». Цікаво, що завершальним штрихом у сюжетній канві першого твору став мотив «жовніра кують в кайдани»: «ясну зброю в магазини дали, молодого жовніронька в кайдани вкували»; другого — дівчина вагітніє: «Віросла грушечка на току, файніша дівчина до року». Семантика останнього особливо чітко розкривається завдяки образівній грушці — дендроніму, пов'язаному із образами породіллі, новонародженої дитини (на Поліссі існувало повір'я, що дітей знаходять на груші; повитуха давала жінці, яка щойно народила, грушевий напій; щоб дитина була здоровою, воду з купелі виливали під грушу [10, с. 567]).

Чільне місце у збірнику займають балади. Такі твори насичені драматичними колізіями, розповідями про трагічні випадки, містичними метаморфозами, дидактизмом [11, с. 726]. Однією із найпоширеніших ліро-епічних пісень на теренах Стрийщини є балада про отруєння сина та невістки. Тому не дивно, що варіант вдалося записати й С. Шпіцерові. Порядок сюжетотворчих одиниць співпадає із відповідною складовою балад цього циклу у записах інших збирачів фольклору Стрийщини минулого століття (О. Роздольський «Ой була, була вдова молода» [12, арк. 22], Є. Дюдюк «Ой чи рада мати» [13, с. 104]): мати проводить сина на війну; мати чекає на сина; син повертається додому з невісткою; син питає матір, чи рада їм обом; мати радіє синові, але не рада невістці; мати дає синові солодкий мід, а його дружині — варене пиво (у зразках інших записувачів — гіркий полин); невістка ділиться з чоловіком пійлом; молодята помирають; мати ховає сина та невістку й садить на їх могилах дерева — білу березу та явір зелененький; мати жаліє, що «зчарувала» дітей, і побивається за ними. Окрім ілюстрації неприязні свекрухи і невістки на рівні внутрішньо сімейних відносин, у творі відо-

бражено традиційну опозицію свій/чужий, неприховану ворожість до «не свого», «чужого» (недаремно свекруха називає невістку «чужа-чужина»).

Тема душоубства розробляється й у представленій баладі «Ой було нас два братчики». В пісні йдеться про вбивство жінки за намовою матері. Свекруха в листі до сина зводить наклеп на невістку («твої коні воронії повисушувані», «твої вози кованії пороз'їджувані», «твої меди, твої вина повипивувані»), через що він вчиняє злочин. Після скоєного чоловік, розуміючи, що вчинив страшний гріх, відчуваючи безвихідь, «си стрілив у серденько мамі на радості». При цьому, вбити свою матір йому не дозволив страх перед Богом:

*Якби я сі, стара мати,
Та й не бояв Бога,
Я би відтїв головоньку
Ще й тобі, небого! [3, арк. 21]*

Прикметно, що у творі згадуються місцеві топоніми — «Віпала нам доріженька із Стрия до Відні, віпала нам доріженька із Відні до Львова», що надає властивої правдоподібності творові, свідчить про міцне вкорінення загальноукраїнського сюжету в локальній традиції.

Помирає від меча й дівчина у баладі про трійзілля («Ой приїхав козаченько»). В пісні мова йде про козака, який хоче сватати дівчину, але мусить перед тим виконати її побажання — знайти і привезти їй чарівне трійзілля. Парубок віднаходить рідкісну рослину, але зозуля сповіщає йому, що його знахідка насправді непотрібна, його пошуки — даремні, бо дівчина виходить заміж за іншого. Загалом, поетично твір тотожний із варіантами з інших місцевостей, оригінальним є те, як громада реагує на подію та кого вважає винним: «Зачьили го старі люди горівкою витати», «Ой хоть би ми його знайшли, не будемо бити, щоби знала сука-дівка, як хлопця дурити» [3, арк. 12—13].

Виразною локальною специфікою відзначається зафіксований варіант загальновідомої пісні про вбивство селянина через кохання пані — «Чи чулисте, люди, о такій новині?». Характерно, що тут наявна досить велика кількість назв місцевих населених пунктів: «Втоплено Петруся навіки в Жулині», «Ой дала пані в Семегинів знати», «Відверло Петруся близько Конюхова», «Поховали Петруся на дулібській границі». Подібні уточнення створюють ілю-

зію істини, формують уявлення, що описані у пісні події реально відбулися на теренах Стрийщини, що вони точно, детально та документально відображені у творі. Варто зазначити, що аналогічні балади, але вже з іншими топонімами, побутують на сусідній Дрогобиччині («В місті Гусятині новина ся стала» [14, с. 142—143]), на Сколівщині («Чи чули-сте, люде, таку новину» [15, с. 185]) на Волині («Чи чули ви, люди, такої новини» [16, с. 280—282]), на Буковині («Чи чули ж ви, люде, о такій новині» [17, с. 145—146]) тощо.

Заслужують на увагу й подані у збірці балади «Ой чого ти, Парацуне, по тім гаю блудиш?», де ключовими виступають мотиви «дівчина чарує парубка, парубок помирає») та «Ой у лузі єсть терен», у якій основною виступає тема інцесту. До слова, варіанти, записані у XIX, XX, XXI ст. на Стрийщині та в інших місцевостях мають низку відмінностей. Зокрема, у творі «Ой у лузі єсть терен» [12, арк. 18—19], який зафіксував О. Роздольський у Жулині, сюжетна канва складається із таких мотивів: вдова народжує двох синів, вдова повиває немовлят у чорну китайку, кладе в корабель і пускає на Дунай, вдова приходиться до Дунаю набрати води і бачить корабель, сини сватають матір та сестру. Балада з Долішнього у записі С. Шпіцера містить відомості про те, що роблять на кораблі сини: «Один стоїть іззаду, чеше свою голову, другий стоїть спереду, веде з вдовов бесіду». Цікаво, що у цей текст введено образ жовніра («Стоїть жовнір сам оден»), що було спричинено впливом історичної дійсності. До слова, сюжет однотипної балади з Покуття розвивається далі завдяки мотивам «вдова запрошує синів до хати й частує медом та вином», «син нагадує матері, що вона покинула їх з братом» та «син витягає меча й вбиває матір» [18, с. 25]. Пісня з Поділля закінчується розкриттям правди після прочитання листа, прокльоном вдови та замолюванням провини у монастирі [19, с. 542], а з Кубані — «вдова вінчається з сином» («Ой що стали за попи — сина з матер'ю вінчали» [20, с. 673]. Кожен варіант протиснутий несприйняттям, засудженням кровозмішання, і це зрозуміло, адже інцест в народних уявленнях є одним із найстрашніших гріхів [21, с. 418].

Серед матеріалів наявні також дві родинно-побутові пісні — «Ой піду я в чисте поле» («чоловік не любить жінку»); «Жалі мої, жалі» («молодиця тужить за родиною») та чотири твори, які збирач но-

мінує «співанки колискові», хоча де-факто це: пісня про кохання «Ой он там, ой он там, недалеченько» (мотив «парубки змагаються за дівчину»); коломийка «Ой, стояла-говорила висока могила»; сирітська «Ой ходжу я, ходжу» («сирота тужить, що не має родини»); ймовірно, зразок родинно-обрядового циклу — похоронна «Ой тепер мені забавитисі» («діти хоронять матір»).

Цікаво, що перша є варіантом загальновідомої родинно-побутової пісні, поширеної в багатьох регіонах України і навіть за її межами (варіант наявний, зокрема, у праці «Українці Кубані та їхні пісні» [20, с. 676]). Щоправда, у зразках з інших місцевостей більш чітко проступають сороміцькі коди: образи плуга, ниви, які у певному контексті означають жіноче та чоловіче начало [22, с. 42; 23, с. 142], увиразнюються відповідними мотивами, що водночас відкриває важливий сюжетний нюанс — зраду чоловіка: «Як піду я понад лугом, (Гей), Оре милий своїм плугом. Оре милий ще й гукає, чужа мила поганяє» [20, с. 676], «Ой піду я понад лугом, там мій милий оре плугом, чужа мила поганяє, мені серце умліває» [16, с. 355], «Як піду я поза лугом, там мій милий оре плугом. А він оре, він гукає, чужа мила поганяє. Чужий плужок, чужа нива, чужа мила чорнобрива. Своя стоїть за лозами, умивається сльозами» [24, с. 338]. Крім того, тут розкриваються народні уявлення про красу — чоловік і його коханка чорнобриві («гарний чорнобривий», «чужа мила чорнобрива»), дружина — руда (в деяких варіантах русява), а отже некрасива. Саме це стало причиною перелюбу, пояснення у різних варіантах утворюють синонімічний ряд: «рудую жінку маю», «негарну жінку маю», «Не до любові жінку маю». Заслугує на увагу зафіксована пісня «Ой тепер мені забавитисі», у якій простежуються традиційні похоронні мотиви: «діти хочуть взяти з лавиці маму», «сини радяться, щоб красно поховати маму», «дочки плачуть-умлівають за ненькою», «діти хоронять матір». Варто відзначити її композиційно-сміслову оригінальність — у першій частині йдеться про те, що матір, вигодувавши діти, забавляється у корчмі («Вигодувала-м діти. Ой тепер мені, неньці старенькій, у коршмонці сидіти»). Друга частина — опис власне похоронних обрядодій.

Висновки. Священослужителі століттями відігравали потужну роль у збереженні національної свідомості народу, а в часи воєнних потрясінь перебували

разом із захисниками у горнилі визвольної боротьби. Саме таким патріотично-свідомим був душпастир Семен Шпіцер із с. Нижня Лукавиця, що на Стрийщині. Самовіддано служив капеланом у лавах Український Січових Стрільців, пізніше активно розвивав національне питання на своїй парафії. Долучився й до збереження місцевих витворів народної культури — уклав рукописний збірник українських народних пісень. Пропонована стаття дає змогу пізнати їхні поетичні особливості. *Наукова новизна* розвідки полягає в тому, що це перше ґрунтовне дослідження висліду фольклористичної діяльності С. Шпіцера. У пропонованій статті розкривається аспект тісного зв'язку уснословесного комплексу, зафіксованого на теренах двох сіл Стрийщини, із народнопоетичним масивом з інших місцевостей, що демонструє однорідність української народної творчості, цілісність національної культури. Зібраний матеріал характеризується повнотою текстів, збереженістю мовних особливостей та локальною специфікою, що в сумі дає вагомий джерела для вирішення наукових проблем принципового значення — про долю фольклору в цілому й окремих жанрів, міграції сюжетів, своєрідності та різноманіття місцевого фольклору та його історичного розвитку.

1. Марчук В. *Церква. Духовність. Нація*. Івано-Франківськ, 2004. 460 с.
2. Шанковський Л. *Українська Галицька Армія: Воєнно-історична студія*. Львів, 1999. 396 с.
3. Співанки (без мелодій). Історичні, побутові, колискові, жовнірські та інші. Збір. С. Шпіцер. *Наукові архівні фонди рукописів та фонозаписів ІМФЕ ім. М. Рильського НАНУ*. Ф. 28-3. Од. зб. 319. 49 арк.
4. Шпіцер В. Душпастирські стежки. *Дзвін*. 2006. № 1. С. 98—103.
5. Гринчишин С. *Родина Семена Шпіцера служила і служить Україні*. URL: <http://www.voxpopuli.com.ua/storinkaavtora/spicervasil/rodinasemenaspicerasluzilaisluzitukraieni>.
6. Кравцова Г. Шпіцер Семен Степанович. *Українська фольклористична енциклопедія*. Упоряд. В. Сокол. Львів, 2018. С. 773.
7. Крайник М. З історії читальні «Просвіти» в селі Солукові Долинського району. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. 2010. Вип. 19. С. 326—328.
8. Грушевський М. *Історія української літератури: в 6 т., 9 кн.* Київ: Либідь, 1993. Т. 1. 392 с.
9. Жайворонок В. *Міфологія і мовний світ народу*. Київ, 2007. 262 с.

10. Усачева В. Груша. *Славянские древности: этнолингв. слов.: в 5 т.* Под ред. Н.И. Толстого. Москва: Международные отношения, 1995. Т. 1. 567 с.
11. Кравцова Г. Народні пісні у записях Ганни Білінської: жанрова палітра, поетична орнаментика. *Народознавчі зошити: двомісячник*. Гол. ред. Степан Павлюк. Львів, 2015. № 3. С. 725—732.
12. Пісні календарно-обрядові, історичні, ліричні, родинно-побутові, соціально-побутові, коломийки. Збір. О. Роздольський *Наукові архівні фонди рукописів та фонозаписів ІМФЕ ім. М. Рильського НАН України*. Ф. 40-1. Од. зб. 26. 174 арк.
13. Мартинів І. *Традиційні народні пісні села Ходовичі в записях Євстахія Дюдюка: Дипломна робота*. Львів, 2005. 136 с.
14. *Відлуння лісу*. Упорядник І.О. Голубенко. Київ: Інститут громадянського суспільства, 2000. 197 с.
15. *Фольклорні матеріали з отчого краю*. Збір. Василь Сокол та Ганна Сокол; у ноті завела Л. Лукашенко. Львів: Інститут народознавства НАН України, 1998. 614 с.
16. Українка Леся. *Зібрання творів: у 12 т. Леся Українка*. Київ: Наукова думка, 1977. Т. 9. 431 с.
17. *Народні пісні Буковини в записях Юрія Федьковича*. Київ: Музична Україна, 1968. 222 с.
18. *Балади: Родино-побутові стосунки*. Упоряд. О.І. Дей, А.Ю. Ясенчук (тексти), А.І. Іваницький (мелодії); вступ. ст. О.І. Дея. Київ: Наукова думка, 1988. 528 с.
19. *Пісні Явдохи Зуїхи*. Записав Гнат Танцюра. Київ: Наукова думка, 1965. 812 с.
20. *Українці Кубані та їхні пісні*. Упор. Н. Супрун-Яремко. Київ, 2005. 784 с.
21. Агапкина Г. *Инцест. Славянские древности: этнолингв. слов.: в 5 т.* Под ред. Н.И. Толстого. Москва: Международные отношения, 1995. Т. 2. С. 418.
22. Потєбня А.А. *Объяснение малорусских и сродных народных песен*. Варшава, 1883. Т. 1. 268 с.
23. Толстая М. Соха. *Славянские древности: этнолингв. слов.: в 5 т.* Под ред. Н.И. Толстого. Москва: Международные отношения, 2012. Т. 5. С. 142.
24. *Малороссийские народные песни, собранные проф. Д.И. Эварницким в 1878—1905 гг.* Екатеринбург, 1906. 772 с.
- Spitzer, V. (2006). Trails of the priest. *Dzvin*, 1, 98—103 [in Ukrainian].
- Grinchishin, S. *Semen Spitzer's homeland served and still serves Ukraine*. Retrieved from: <http://www.voxpopuli.com.ua/storinkaavtora/spicervasil/rodinasemenaspicerasluzilaisluzitukraieni> [in Ukrainian].
- Kravtsova, G., & Sokil, V. (2018). Spitzer Semyon Stepanovych. *Ukrainian folklore encyclopedia* (P. 773). Lviv [in Ukrainian].
- Krynyk, M. (2010). From the history of reading «Prosvytu» in Solukov village of Dolynskiy in district. *Ukraine: cultural legacy, national consciousness, statehood* (Issue 19, pp. 326—328) [in Ukrainian].
- Hrushevskiy, M. (1993). *History of Ukrainian literature: in 6 volumes, 9 books* (Vol. 1). Kyiv [in Ukrainian].
- Zhaivoronok, V. (2007). *Mitology and speech world*. Kyiv [in Ukrainian].
- Usacheva, V., & Tolstoj, N. (Ed.). (1995). *Pear. Slavic antiquities: ethnolinguistic dictionary: in 5 volumes* (Vol. 1). Moscow [in Russian].
- Kravtsova, G., & Pavliuk, S. (Ed.). (2015). Folk songs in the recordings of Hanna Bilinska: the genre palette, poetic ornamentation. *The Ethnology Notebooks*, 3, 725—732 [in Ukrainian].
- Rozdolsky, O. (Ed.). *Calendar rituals songs, historical, lyre, homelands, social domestic, kolomyiky. Science Archive funds of manuscripts and audio recordings of the Rylsky Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology*. F. 40-1. One save 26 [in Ukrainian].
- Martiniv, I. (2005). *Traditional folk songs of the village Khodovychi in the records of Evstahiy Dyuduk*. Lviv [in Ukrainian].
- Golubenko, I. (Ed.). (2000). *Forest echo*. Kyiv [in Ukrainian].
- Sokil, V. & Sokil, H. (Eds.). (1998). *Folklore materials from the fatherland*. Lviv [in Ukrainian].
- Ukrainka Lesya. (1977). *Collected works: in 12 volumes* (Vol. 9). Kyiv [in Ukrainian].
- Fedkovich, Y. (1968). *Folk songs of Bukovina in the records of Yuri Fedkovich*. Kyiv [in Ukrainian].
- Dey, O., & Yashchuk, A. (1988). *Baladi: Family Relations*. Kyiv [in Ukrainian].
- Tancyra, G. (Ed.). (1965). *Yavdokhi Zuichi's songs*. Records of Gnat Tancyra. Kyiv [in Ukrainian].
- Suprun-Yaremko, N. (Ed.). (2005). *Ukrainian Kuban and their songs*. Kyiv [in Ukrainian].
- Agapkina, G., & Tolstoj, N. (Ed.). (1995). *Intsest. Slavic antiquities: ethnolinguistic dictionary: in 5 volumes* (Vol. 2). Moscow [in Russian].
- Potebnja, A. (1883). *Explanation of malorusia and similar folk songs* (Vol. 1). Warsaw [in Russian].
- Tolstaya, M., & Tolstoj, N. (Ed.). (2012). *Plow. Slavic antiquities: ethnolinguistic dictionary: in 5 volumes* (Vol. 5). Moscow [in Russian].
- Evarnitsky, D. (1906). *Malorusia folk songs, collected by prof. D. Evarnitsky in 1878—1905*. Ekaterinoslav [in Russian].

REFERENCES

Marchuk, V. (2004). *Church. Spirituality. Nation*. Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].

Shankovskiy, L. (1999). *Ukrainskiy Galitskiy Armii: Military Historical Studio*. Lviv [in Ukrainian].

Spitzer, S. (Ed.). Spivanki (without melodies). *Historical, domestic, lullabies, zhovniki and another. Science Archive funds of manuscripts and audio recordings of the Rylsky Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology*. F. 28-3. Od. save 319 [in Ukrainian].